

Vadstena slott. Dess föreståndare gjorde gällande att Göteborg vore olämpligt, eftersom det var en öppen kuststad med risk att bli utsatt för anfall av en offentlig flotta. Risker förelåg för bombardemang, varvid arkivet kunde träffas av granater och oersättliga arkivskatter riskera att ohjälpligt förstöras. Därför vore, om ytterligare ett arkiv skulle inrättas, Jönköping eller Skara att föredra. Argumenteringen ter sig löjväckande, särskilt som det hörde till realiteterna att även Vättern kunde storma. Göteborg fick dock sitt landsarkiv, placerat i Vasastaden långt från hav och älv.

Med facit i hand kan man se att i Göteborg har många institutioner tillkommit genom initiativ och stöd från frikostiga donatorer ur den klass av köpmän och grosshandlare, av inhemsk eller utländsk härkomst, som spelat så stor roll. Sin merkantila verksamhet har de förenat med nit och intresse för den kulturella utvecklingen. Måhända är det ur den traditionen som Göteborg utvecklats till en framgångsrik evenemangsstad. I en avslutande artikel reflekterar kulturchefen Björn Sandmark över Göteborgs inte alltför avlägsna 400-årsjubileum. Han ser då ett lämpligt tillfälle att lyfta fram industrisamhällets kulturarv. Det var ju inte alltför länge sedan Göteborg var Sveriges största ”brukssamhälle”, med varven, Volvo och SKF, och en stor andel av de anställda boende inom gångavstånd. Över älven fraktades de med pråmar. Själv minns jag det som igår.

Bert Mårald, Umeå

Maria Sjöberg: *Kritiska tankar om historia*. Studentlitteratur, Lund 2012. 221 s. ISBN 978-91-44-07433-7.

Vilka tolkningar av historien torgförs i historiska översiktsverk? Vilka ideologiska komponenter präglar skildringarna av gångna tider? Ser vi de mönster och värderingar som uttrycks i universitetsläroböcker eller tar vi dem för givna? Mer precist kan man fråga sig vad som står på och mellan radarna i vanligt förekommande läroböcker på universitets- och högskolenivå som Kenneth Neil Camerons *Människan och samhället*. *En världshistoria*, John & William McNeills *Mänskliga nätverk*. *Världshistorien i ett nytt perspektiv* och John McKay m.fl. *A History of World Societies*.

Detta slags frågor präglar Göteborgshistorikern Maria Sjöbergs *Kritiska tankar om historia*. På drygt 200 sidor avhandlar hon en stor del av mänsklighetens historia, eller snarare den västerländska eftervärldens syn

på den. Studien sträcker sig från de första människorna via jordbrukets uppkomst, antikens Hellas och Rom, kejsartidens Kina, synen på relationen mellan muslimer och kristna till renässansen och upplysningen. Kapitlen har karaktären av fristående essäer men förenas av tre gemensamma utgångspunkter som står i fokus för dem, nämligen hur eurocentrism, evolution och könsblindhet varit – och är – återkommande inslag. Såväl det djärva greppet att sträcka sig över årtusenden som de kritiska utgångspunkterna är lovvärda. Huvuddelen av kapitlen kretsar kring historiografiskt präglade studier som utmärks av bredd, djup och analytisk skärpa. Sjöberg presenterar vid olika tillfällen dessutom spännande uppslag till kommande forskning om bl.a. modernitetens, eller snarare moderniteternas, olika ursprung och utformning i olika delar av världen.

Huvudintrycken av *Kritiska tankar om historia* är gott, men det finns också stort och smått att anmärka på. I de tidsmässigt stora svepen går det ibland väl snabbt. Exempelvis är frågan om huruvida Istanbul är en av Europas största städer ingalunda förbunden till frågan om Turkiet är med i EU eller ej, vilket är Sjöbergs utgångspunkt, eftersom två tredjedelar av staden sedan länge räknas till Europa. Vidare framstår det som om bröderna Tiberius och Gaius Gracchus ”vann [...] soldaternas stöd” och därmed säkrade sin maktställning i antikens Rom. Förvisso baserade de till en början framgångsrikt sin ställning på soldater och på Roms underklass, men denna politik var också grunden till deras undergång. Båda dödades till följd av att de sökte stöd hos just dessa grupper, vilket inte framgår av Sjöbergs text.

Av större dignitet är problem i anslutning till bokens bristfälliga nutidsanknytning. Det hade varit intressant om Sjöberg fullföljt den tidsmässigt omfattande undersökningen med ett eller två kapitel som tydligare dragit linjen fram till idag, men att hon sätter streck vid upplysningen är inte det största dilemma. Sjöberg inleder med en kort diskussion om historiens nuvarande starka ställning, åtminstone vad gäller vissa perioder. Hon exemplifierar med Romariket och andra världskriget, som tycks utöva en särskilt stark kommersiell lockelse. Denna aspekt följs sällan upp. ”Nuets” betydelse är dock återkommande uppe till diskussion, då Sjöberg i olika sammanhang konstaterar att historiker och samhällsdebattörer varit fångna av sin tids värderingar. Hon noterar också, med hänvisning till Klas-Göran Karlsson, att historien återkommande har brukats och att så sker i betydande omfattning i våra dagar. Gott så. Dilemmat är att Sjöberg aldrig sätter in sig själv och sina utgångs-

punkter i ekvationen. Frågan om på vilka sätt som hon är bunden av sin tid letar läsaren förgäves efter, liksom en mer grundläggande motivering till varför just eurocentrism, evolution och könsblindhet är de intressantaste utgångspunkterna för en kritisk studie anno 2012.

Dessutom väcks frågan om var gränserna för eurocentrismen går. Onekligen finns det gott om exempel på historiker som oreflekterat och ibland med mer eller mindre uttalat rasistiska ståndpunkter tagit väst som en given och oproblematiserad utgångspunkt på ”de andras” bekostnad. Men vad som indirekt framgår av Sjöbergs bok är att det, med några få undantag, har varit och är västerlänningar som framfört kritik mot sina föregångares historieskrivning. En närbesläktad fundering är att om man på allvar ger sig i kast med att skriva en historia utifrån till exempel Kinas horisont, borde det kanske finnas fler kinesiska eller asiatiska verk representerade – i rättvisans namn.

Invändningarna till trots ska det understrykas att *Kritiska tankar om historia* är ett välkommet bidrag till modern historiografi. Den kan säkerligen fungera som ögonöppnare för de studenter som den i första hand är skriven för. Den bidrar också med tänkvärda reflexioner som är väl värda att fundera över för de lärare som utgår från de av Sjöberg analyserade och även andra historiska översiktsverk i sin undervisning.

Ulf Zander, Lund

Fanny Ambjörnsson: *Rosa. Den farliga färgen*. Ordfront, Stockholm 2011. 264 s. ISBN 978-91-7037-605-4.

När pojklagets tränare för mitt hemmalag, Diö-hockey, deltar i Tre kronors Hockeyskola råkar de av misstag få med sig fel matchtröjor när de ska tillbaka hem till klubben. Tröjorna de packar upp är i två kulörter men inte traditionellt blå och gula. Den ena tröjan är distinkt rosa och den andra mossgrön. Pojkarna i laget är överförtjusta. Det är så snyggt och tufft. Det visar sig att det är damkronornas tröjor och färger som nyligen designats och som det är tänkt att flick- och damlag ska spela i. Tränarna resonerar om tröjorna och även över det informationsmaterial de fått med. Allt handlar om flickhockey och på alla bilder i materialet är det flickor. Ska de verkligen dela ut detta till föräldrarna och kan de verkligen använda tröjorna trots att de har ett pojklag? Får de göra det? Tanken är att de intensivt rosa tröjorna i kontrast till de mossgröna ska locka fler

flickor att spela hockey. Kan det vara möjligt att färgen på tröjorna skulle kunna spela roll?

Fanny Ambjörnssons bok *Rosa. Den farliga färgen* ger många svar på denna fråga. Hennes ingång i boken är kulturanalytisk och hon analyserar en färg, rosa, som bär upp många olika betydelser, bl.a. fara. Eller? Redan i första meningen ifrågasätter hon sin egen titel. Skulle rosa vara farligt, är inte det en färg som förknippas med kvinnlighet, småflickor och med gulliga, mjuka, vackra saker? Jo, så är det nog, men inte enbart. På de följande drygt 250 sidorna undersöker Ambjörnsson färgen rosa som kulturellt fenomen laddat med mening som produceras och reproduceras i samspel mellan människor i olika sammanhang, situationer, relationer och över tid. Färgen rosa fungerar som en nyckelsymbol, dvs. en central symbol som innehåller förtätade budskap om grundläggande tänkesätt och värderingar. Genom att använda rosa som utgångspunkt kan Ambjörnsson således undersöka villkor och normer i ett samhälle. Hon kan t.ex. använda rosa som en ingång till en diskussion om hur vissa föräldrar förhandlar kring, markerar och tar avstånd från olika innebörder av genus och jämställdhet.

Detta är också temat för det första kapitlet, Den rosa overallen och jämställdheten. Ambjörnsson använder här material från en annan studie som handlat om genusfostran och där hon har intervjuat småbarnsföräldrar. Det var i dessa intervjuer som upptäckten av färgen rosa gjordes eftersom föräldrar lade stor vikt vid hur de klädde sina barn och hur kläder var en viktig markör för kön och därmed en del i genusfostran. Ett återkommande övervägande gällde just färgen rosa och om man skulle klä sin dotter i denna färg eller ej. Genusmedvetna föräldrar valde bort färgen och försökte hitta andra färger som var mer könsneutrala eller kvinnliga på andra sätt. Det visade sig inte alltid vara helt enkelt med tanke på utbudet i affärerna. Att vara genusmedveten ifråga om klädval innebar ofta att man kanske var tvungen att handla i lite dyrare affärer. Det föräldrarna ville undvika för sina döttrar genom att välja bort rosa var ett slags negativ femininitet som framstod som behagfull och gullig men också som underordnad.

Att inte bära rosa är således en fråga om jämställdhet och den ställs på sin spets när de småbarnsföräldrar som har pojkar resonerar om färg och kläder. De skulle aldrig kunna tänka sig att köpa rosa kläder till sin son. Där går en tydlig gräns. Men diskussionen om rosa kläder blotrar inte bara frågor om jämställdhet mellan könen utan även om klass- och etnicitetsfrågor. Rosa förknippas med billigt och brist på stil av några småbarnsföräldrar.